

Kring E. M. Forsters nya bok

DET ÄR trettio år sedan E. M. Forster utgav den senaste och mest berömda av sina romaner, "A Passage to India", och man glömmar lätt att han ännu lever, sjuttisju år gammal, och av en litterär elit ses som en av Englands största författare. Han har sedan 1926 skrivit — eller i varje fall publicerat — endast biografier, essäer och memoarfragment, utmärkta böcker, men knappast i nivå med de stora romanerna. Nu har han på grundval av gamla brev och dagboksanteckningar ägnat en omfattande biografi åt sin farmors syster, *Marianne Thornton* (Edward Arnold, 21 shilling), född 1797, död 1887. Delvis förklaras arbetet av personlig tillgivenhet och tacksamhet. "Tant Monie", som dog ogift, testamenterade 8.000 pund åt Morgah Forster. "Dessa 8.000 pund har varit mitt livs ekonomiska räddning. Tack vare de pengarna kunde jag studera i Cambridge... Efter Cambridge kunde jag resa ett par år, och under resorna blev jag intresserad av att skriva... Marianne Thornton och ingen annan har gjort min bana som författare möjlig." Miss Thorntons stora samlingar av brev och anteckningar är också av allmänt intresse som speglar av händelser, vanor och uppfattningar under nära ett århundrade. Dock kanske inte av så stort intresse som Forster tycks förutsätta; det finns väl mycket obetydligt och tillfälligt i bokens referat och citat.

Marianne Thornton och hennes många syskon var barn och barnbarn till rika Londonbankirer; brodern, efter faderns tidiga död familjens huvudman, fortsatte rörelsen med stor framgång. Centrum för den växande släkten var villan eller herrgården Battersea Rise i Clapham (34 sovrum). Föreningen av rikedom och fromhet gav hemmet dess atmosfär. Famil-

Marianne Thornton 1873

jen tillhörde den intensivt men odogmatiskt religiösa grupp som blivit kallad Claphamsekten och som främst genom sitt arbete för slaveriets och slavhandels avskaffande fått historisk berömmelse. Noel Annan, Leslie Stephens biograf, förklarar att Henry Thornton, Mariannes far, bankir, nationalekonom och parlamentsledamot (död 1815) var "sektens verkliga ledare... hans hus i Clapham blev den evangeliska riktningens citadell, här planerades antislaverikampanjen, här mobiliserades och dirigerades styrkorna, och den evangeliska riktningens nätverk spreds över England". Till de närmaste vännerna hörde familjerna Wilberforce, Stephen och Macaulay. Från denna "sekt" går, såsom Annan visat, linjen släktnässigt och ideologiskt till Bloomsburygruppens intellektualism och moraliska idealism.

I Marianne Thorntons papper finns mycket som belyser detal-

jerna, vardagens tankar och liv, inom denna högborgerliga, dygdiga och andligt spända krets. Man diskuterade ingående, ofta något egocentriskt och daltigt, moraliska frågor och skilda personers moral. Då den yngre Henry Thornton, Mariannes bror, ville gifta om sig med sin avlidna hustrus syster och arbetade för en lagändring som skulle göra en sådan förbindelse legalt korrekt, uppstod en häftig debatt, privat likaväl som offentligt. Var ett sådant äktenskap inte ett slags blodskam, eftersom svägrar och svägerskor borde vara som syskon; var det inte tvärtom särskilt anständigt, då på detta sätt respekt och tillgivenheten för den avlidna markerades? I allehanda småfrågor uppstod liknande tvister. Moraliska och konventionella hänsyn smälte samman, ty klar och öppen immoralitet nödvändiggjorde avbrytandet av varje sällskaplig förbindelse med den felande. Ivern att ständigt handla rätt stimulerade övertygelsen att alltid ha rätt; "önskan att ha rätt kan bli ett gift som förgiftar den källa från vilken den kommer", skriver Forster. Tanken att ett gott sinne och ett gott uppförande gav rätt till en evighet där familjerna fick fortsätta sitt samliv under ännu behagligare former synes ha varit en realitet för många, och sannolikt ledde den till en känsla av samhörighet och gemenskap som eljest är otänkbar. Samtidigt var intresset för döds-scener och begravingar och behovet av att förgylla sådana situationer med uppbyggliga tankar och uttalanden utomordentligt stort. Det är dock inte en unken, bigott och trist menlös atmosfär som möter i boken; familjerna Thornton hade sinne för trevnad och oskyldiga nöjen, och fromheten hindrade visst inte gräl, skvaller och förtal.

Mest slående är att denna inriktning på dygd och godhet förnedades med en sådan brist på social medkänsla och vilja att förbättra andra människors ställning. Thorntonkretsen stred med mod och lidelse mot slaveriet, men eländet i England ansågs ingå i Guds och naturens ordning. Den äldre Henry Thornton berättade i ett brev att han besökt gruvor och industriföretag och sett hur människorna trälade och pinades; den enda reflexion han gjorde var att "åsynen av våra medmänniskor har gjort oss tacksamma för våra timpliga likaväl som för våra andliga företräden". Marianne verkade mycket för uppfostran av fattiga flickor till hembiträden och guvernanter. Men hon tycks alltid ha tänkt på att det gällde att få duktig, billig och villig arbetskraft åt de förmögna. Ständigt inskärpte hon att de tjänande måste vara tacksamma och nöjda och ha klart för sig att om de kände sig illa behandlade, var det på grund av bristande anspråkslöshet och ödmjukhet.

Såsom särskilt makarna Hammond klarlagt är denna hållning typisk för den evangeliska rörelsen och för engelskt religiöst tänkande över huvud under det tidigare skedet av industrialisering. Den äldre biskop Wilberforce, antislaverirörelsens mest ryktbara namn, är en perfekt representant. Han gendrev — för att ta ett par exempel ur Couplands biografi — med klarhet och skärpa tanken att negrernas elände berodde på medfödd undermålighet. Med samma skäl kunde, förklarade han, romarna ha ansett engelsmännen födda till slaveri. "Vi var en gång lika obemärkta bland världens folk, lika vilda i våra seder, lika orediga i våra begrepp som dessa olyckliga afrikaner är i dag." Men när han skrev om kristendomen och det engelska samhället framhöll han att religionen måste lära "de lägre klasserna att vara flitiga, ödmjuka och tåliga, att deras ställning anvisats dem av Guds hand, att det är deras plikt att utan missnöje uppfylla sina plikter och uthärda obehag, att den sinnenfrid som religionen erbjuder alla samhällsskikt ger större tillfredsställelse än de dyra nöjen som den fattige inte har råd till och, slutligen, att alla mänskliga olikheter snart skall försvinna och Kristi efterföljare, barn av samma fader, utan åtskillnad bli delaktiga av samma himmelska arv".

De som klagat över moralen och hyckleriet i vår tid och ser

den som en följd av kristendomens försvagande borde genomgå en kurs i det tidiga 1800-talets idéhistoria. HERBERT TINGSTEN